

**MEMORIILE AIDEI VRIONI – O IMAGINE DRAMATICĂ A
ÎNCEPUTURILOR COMUNISMULUI ROMÂNESC
(1949-1953)**

Rezumat: Aida Vrioni (1880-1954) - numele de fată era Maria Mateescu, Aida fiind un pseudonim, iar Vrioni Ștefan, soțul ei - a fost prima jurnalistă profesionistă din România. De la vârsta de 15 ani, a început să scrie proză (nuvele, schițe), iar împreună cu fratele ei, Dumitru Mateescu, a scos la Ploiești revista „Aurora”.

În 1904, jurnalistul Constantin Mille a chemat-o la București și i-a oferit un post de redactor permanent, plătit, la ziarul „Adevărul”, devenind astfel prima femeie din România ziarist profesionist. A urmat o perioadă de doi ani de intensă activitate gazetărească, la „Adevărul”, „Dimineața”, „Țara” ș.a. Începând din anul 1907, dedicându-se vieții de familie, s-a retras din viața culturală, dar în 1923 a revenit ca jurnalistă, la ziarele cu care mai colaborase. La 19 februarie 1925, a fondat, alături de Adela Xenopol, „Societatea Scriitoarelor Române”, iar în anul următor, „Revista Scriitoarelor Române”, respectiv „Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Romani” din 1929, publicație editată de Aida Vrioni până la dispariția ei.

Aida Vrioni și-a scris memoriile în anii 1919-1921, 1924, 1927, 1930, 1933-1935, 1949 – 1953, în mai multe caiete, scrisori, adrese, păstrate la Arhivele Naționale ale României. În memoriile sale din anul 1921, descrie și vacanța sa din Constanța. În cinci caiete, Aida Vrioni și-a notat memoriile în anii 1949-1953, prezentând societatea comunistă (frigul și restricțiile de lemne, foametea și lipsa alimentelor, pensiile mici și vinderea lucrurilor, a hainelor din casă) și evenimentele contemporane (raționalizarea luminii electrice, a gazelor, stabilizare, reforma monetară, plecarea evreilor în Palestina, organizarea serbărilor comuniste și abandonarea celor ortodoxe), diverse personalități (Gh. Gheorghiu-Dej, Ion Marin Sadoveanu, Lucia Demetrescu, Lucia Sturdza Bulandra), călătoriile, tratamentul și viața cotidiană la stațiunea de la Călimănești, relațiile intrafamiliale.

Cuvinte cheie: jurnalistă, scriitoare, memorii, comunism, foamete.

* Arhivele Naționale ale României; E-mail: amonicanegru@yahoo.com

I. Biografia Aidei Vrioni reconstituită din memoriile sale.

Fig. 1. Aida Vrioni. (Sursa: ANR, Colecția Documente Fotografice, BU-FD-01073-1-07732-06).

Despre biografia Aida Vrioni și realizările ei profesionale s-a scris foarte puțin, chiar și sursele de pe internet sunt sumare. În acest context, documentele fondului Vrioni, majoritatea manuscrite, foarte puțin cercetate și transcrise, păstrează informații inedite despre viața, realizările și eșecurile jurnalistei Aida Vrioni, despre activitățile membrilor familiei Vrioni și a unor personalități din sfera culturală – din domeniul literaturii, muzicii, artei – cu care a intrat în contact în perioada de formare a regimului comunist în România.

Astfel, din aceste surse arhivistice, aflăm că Aida Vrioni era un pseudonim literar, numele ei real fiind Maria Mateescu (Vrioni provine de la Vrioni Ștefan, soțul Aidei, iar Aida era un pseudonim literar). Ea s-a născut la Ploiesti, la 17/30 octombrie 1880¹. Tatăl său a fost Ion Mateescu, avocat, care a murit la numai 39 de ani, iar Aida a rămas orfană de tată de la 11 ani². Mama sa, Ioana, născută Pistreanu³, a fost o femeie cultă, foarte credincioasă, decedată și ea la 48 de ani. Familia Mateescu și-a petrecut multe veri la mănăstirea Zamfira, unde avea rude călugărițe (maica Domnica, mătușa Aidei)⁴, toate acestea determinând formarea

¹ Arhivele Naționale ale României (ANR), Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale (SANIC), Fond Vrioni Aida, dosar 1, f. 1-3; dosar 58, f. 21 verso, manuscrite.

² În memoriile sale din 21 mai 1951 Aida își amintea de moartea tatălui său, în urmă cu 59 de ani, în ANR, SANIC, Fond Vrioni Aida, dosar 55, f. 54, manuscrit.

³ http://www.crispedia.ro/Aida_Vrioni

⁴ ANR, SANIC, Fond Vrioni Aida, dosar 56, f. 47 verso, manuscrit.

unei credințe creștin-ortodoxe dominante ale personalității și operelor Aidei Vrioni.

Fratele Aidei Vrioni a fost Dumitru Mateescu, care la un moment dat a lucrat și el ca ziarist. Împreună cu Aida, a scos la Ploiești revista „Aurora”, apărută în numai câteva numere⁵. Dumitru a avut însă un destin marcat de boli și lipsuri, Aida descriind mereu în memoriile sale soarta grea a fratelui său. Istoricii amintesc numai pe fratele Aidei, dar în memoriile ei este menționată și o soră, Elena, care a murit în plină tinerețe, având doar 26 de ani⁶. Elena a avut o fiică, pe Valeria, care a trăit la Ploiești, dar și-a vizitat mătușa, așa cum notează Aida în caietele de memorii.

Aida a urmat cursurile școlare la Ploiești, cele primare la Școala nr.1 de fete⁷, pe cele secundare la externatul „Despina Doamna” și apoi la pensionul „Regina Elisabeta”. Fiind interesată și de muzică, ea a audiat unele cursuri universitare, la Conservatorul din București, fără intenția însă de a obține o diplomă. În memoriile sale, Aida, care recunoștea că era orgolioasă, mândră, se descrie foarte apreciativ: „Mă născusem cu două daruri: scrisul și vocea. Aș mai putea pune și pe al treilea: inteligența, care în școală trecuse drept fenomenală.”⁸

De la frageda vârstă de 15 ani, Aida a început să scrie nuvele, schițe, pe care le-a trimis sub formă de scrisori la revista „Carmen” din București. De la început, scriitorul Ion Costin, directorul acestei reviste, i-a răspuns încurajator la „poșta redacției” și foarte curând și-a făcut debutul în paginile revistei.

În anii 1898-1904 a colaborat cu articole și lucrări literare la mai toate ziarele și reviste, care oficiau în vremea aceea la București și alte orașe. În 1904 a reușit să-l convingă pe ziaristul Constantin Mille să o cheme la București, oferindu-i un post de redactor permanent, salariat, la revista „Adevărul”, devenind astfel prima femeie din România ziarist-profesionist. În memoriile din 1951, chiar Aida subliniază acest statut: „am fost prima ziaristă din țara noastră”⁹ și consecințele financiare negative ale acestei profesii: „Eu niciodată n-am avut o leafă (afară doar cât am fost ziaristă, la începutul carierei mele: întâi 150 lei lunar și pe urmă 300 lei!”¹⁰

A urmat o perioadă de peste doi ani de intensa activitate gazetărească, la ziarele „Adevărul”, unde avea rubrica ei, „Impresii și palavre”, ca și la

⁵ Paul D. Popescu, Aida Vrioni, în ziarul „Prahova” din 11 decembrie 2007.

⁶ ANR, SANIC, Fond *Vrioni Aida*, dosar 57, f. 43 verso, manuscris.

⁷ *Ibidem*, dosar 2, f. 1, manuscris.

⁸ *Ibidem*, dosar 56, f. 13, manuscris.

⁹ *Ibidem*, dosar 55, f. 103, manuscris.

¹⁰ *Ibidem*, dosar 55, f. 23 verso, manuscris.

„Dimineața” (de la apariția acesteia). A colaborat la numeroase reviste: „Adevărul”, 1904, „Aurora” (Ploiești), „Carmen” în 1899, „Cronica Literară” (Constanța), „Provincia literară” (Tecuci), „Țara” ș.a.¹¹ și a publicat (sub diverse pseudonime ca: Aida, Diana, Aura, Maria-Aura, Marioara, Cherubine, Lucia Matteo, Princesse Nadine)¹² cronici feminine, artistice, juridice, interviuri, reportaje, anchete. La înființarea sindicatului ziariștilor, a fost prima femeie care a devenit membră.

În 1906 s-a căsătorit cu Ștefan Vrioni, de meserie contabil, și foarte curând, dedicată familiei, a dispărut din publicistică, rar mai apărându-i câte un articol. Tot din documentele arhivistice, aflăm că urmașii Aidei și ai lui Ștefan Vrioni au fost Florinel, născut la 6 aprilie 1907 (în memoriile Aidei, este menționat ca ceasornicar, fost director la o fabrică din Craiova¹³) și Viorica, care s-a născut la 20 mai 1912 și a lucrat în teatru (memoriile Aidei nu sunt concludente cu privire la meseria Vioricăi, pe internet sunt prezente filme cu cântece interpretate de Viorica Vrioni¹⁴), a avut o fiică, pe Catinca – vezi Fig. 2.



Fig. 2. Aida Vrioni, în centru, cu soțul și fiica în dreapta, și prietenii în stânga. Constanța, 1938. (Sursa: ANR, Colecția Documente Fotografice, BU-FD-01073-1-07732-20)

¹¹ Mihail Straje, *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români*, Editura Minerva, București, 1973, p. 790.

¹² *Ibidem*.

¹³ ANR, SANIC, Fond Vrioni Aida, dosar 56, f. 37, manuscris.

¹⁴ https://ro.wikipedia.org/wiki/Viorica_Vrioni

În 1923 a revenit în viața culturală a țării, mai ales ca jurnalistă, publicând în ziarele la care mai colaborase, semnând aproape întotdeauna cu numele Aida Vrioni. La 19 februarie 1925 a fondat împreună cu Adela Xenopol, o altă pionieră a jurnalisticii feminine românești, „Societatea Scriitoarelor Române”¹⁵. Pe lista fondatoarelor sunt menționate 26 de scriitoare și publiciste, precum Mărgărita Miller Verghy, care era vice-președintă, Izabela Sadoveanu, Constanța Hodoș, Natalia Negru și Sofia Nădejde, Lucia Mantu, Henriette Yvonne Stahl. (vezi Fig. 3).



Fig. 3. Aida Vrioni, vice-președinta Societății Scriitoarelor Române în 1926. (Sursa: ANR, SANIC, Fond Vrioni, dosar 3)

În noiembrie 1926 „Societatea Scriitoarelor Române” a început publicarea „Revistei Scriitoarei Române”(în 1929 numele publicația a fost modificat în „Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români”). Această revistă a fost editată de Aida Vrioni, de la primul număr, până la încetarea apariției în 1943. Din comitetul de conducere au mai făcut parte și alte personalități, precum: Margareta Miller-Verghy¹⁶ – vezi Figura 4.

¹⁵ ANR, SANIC, Fond Vrioni Aida, dosar 3, manuscris.

¹⁶ Margareta Emilia Miller-Verghy (1865, Iași – 1953, București) a fost educată la Geneva, Paris, devenind cunoscătoare a șase limbi străine. Revenite în țară, la București, și-a luat bacalaureatul la Azilul de fete „Elena Doamna”, apoi licența în litere și doctoratul în filozofie la Universitatea din Geneva. Stabilită în București, Mărgărita a organizat și condus Școala normală de fete



Fig. 4. Aida Vrioni (prima din stânga) împreună cu scriitoarele Mărgărita Miller Verghy și Lucia Demetrius, iar în marginea dreaptă, fiica ei, Viorica.
(Sursa: ANR, Colectia Documente Fotografice I 7732 poza 4)

În revistă, au fost publicate scrieri ale membrilor, precum și ale altor scriitoare consacrate: Hortensia Papadat-Bengescu, Claudia Millian, Ticu Arhip, Agatha Grigorescu-Bacovia, Mărgărita Miller-Verghy, Alice Gabrielescu, Sanda Movilă, Maria Cunțan ș.a. De asemenea, au colaborat și au publicat în revistă: Tudor Arghezi, Ion Minulescu, Mateiu Caragiale, Camil Petrescu, George Bacovia.

Totodată, Aida Vrioni s-a implicat și în mișcarea feministă a epocii, a fost membră și a activat în mai multe asociații feministe din epocă, precum „Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române” (a fost membră, a ținut conferințe),

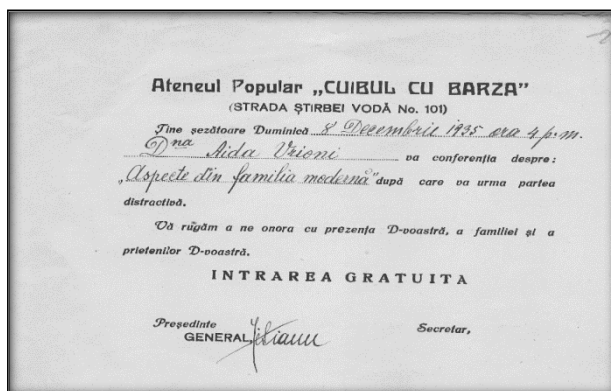
„Elena Doamna”, a redactat primele manuale: în anul 1900 un *Manual pentru învățarea limbii franceze* și lucrări pentru elevi, precum *Copiii lui Răzvan* (1912), carte premiată de Academia Română. În anul 1914, a devenit traducătorul oficial al Reginei Maria, fiind prima traducătoare a lucrărilor ei în limba română. A contribuit la fondarea „Asociației Româncelor Cercetașe”, a „Societății Scriitoarelor Române”. A fost una din primele scriitoare moderne din România, abordând o paletă literară diversificată: romane (*Cealaltă lumină* - premiul Academiei Române, *Prințesa în crinolină* - primul roman polițist scris de o femeie în 1946, în România, la 82 de ani), nuvele (*Umbra pe ecran*), piese de teatru (*Prințul cu două chipuri*, *Garden-Party*, *Gura Lumii*), albume de artă populară (*Izvoade strămoșești* - premiul Academiei Române), împreună cu Ecaterina Săndulescu antologia *Evoluția scrisului feminin în România*, care a fost apreciată de criticii literari ai epocii, traduceri. A fost o prietenă apropiată a Aidei și a vizitat-o des în anii ei de convalescență, 1950-1953.

„Uniunea Intelectuală Română” (a fost vice-președintă), iar în „Consiliul Național al Femeilor Române” a condus secția „Litere”. În toate aceste asociații, ea a colaborat constant cu Alexandrina Cantacuzino (*vezi Fig. 5*).



Fig. 5. Aida Vrioni cu Alexandrina Cantacuzino, două promotoare ale mișcării feministe în România. (Sursa: ANR, Colectia Documente Fotografice I 7732 poza 3)

Aida a ținut o serie de conferințe la Radio, la atenee populare, a organizat concursuri literare. De exemplu, la 20 martie 1934, în ciclul conferințelor organizate de „Uniunea Intelectuală Română”, Aida Vrioni a susținut la Fundația Carol I comunicarea *Generația de azi privită de generația de eri*. La 8 decembrie 1935 Aida Vrioni a susținut o prelegere, cu titlul *Aspecte din familie modernă*, la Ateneul Popular „Cuibul cu barză”, din strada Știrbei Vodă nr. 101¹⁷ (*vezi Fig. 6*).



¹⁷ ANR, SANIC, Fond Vrioni Aida, dosar 8, f. 2, manuscris.

Fig. 6. Afiș cu conferința Aidei Vrioni din 8 decembrie 1935.
(Sursa: ANR, SANIC, Fond Vrioni Aida, dosar 8, f. 2)

Ca scriitoare, pe lângă lucrări publicate prin reviste, Aida Vrioni este autoarea a trei opere: romanul *Rătăcire*, editura „Adevărul”, București, 1923 (romanul a fost publicat în câteva mii de exemplare, care au fost vândute repede, deci lucrarea a fost apreciată de public), romanul *Fata-sport*, apărut la editura „Adevărul”, București în 1925 (o satiră socială vizând dorința de petreceri și lipsa de moralitate a tineretului din familiile înstărite) și o culegere de eseuri – *Și zilele grăesc*, apărută la aceeași editură în 1927. După încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial, Aida Vrioni a încercat să-și continue activitatea culturală, astfel în 1948, a participat la organizarea festivalului literar al „Uniunii Scriitorilor din România” (vezi Fig. 7).



Fig. 7. Cartea de membru al Uniunii Scriitorilor din R. P. Română a Aidei Vrioni, 1949.
(Sursa: ANR, SANIC, Fond Vrioni Aida, dosar 3)

În condițiile instalării regimului comunist în România, Aida Vrioni s-a confruntat cu izolarea, sărăcia și bolile. A fost credincioasă și a frecventat biserica, un local de pace și liniște pentru ea. La 25 octombrie 1950 a suferit un spasm vascular, care i-a provocat o semi-paralizie, astfel încât în 1951 era în convalescență, iar în următoarele luni s-a adăugat și o bronho-pneumonie. În acești ani de boală, continuă și tot mai gravă, 1950-1953, Aida Vrioni a reușit să-și scrie memoriile cu mari eforturi și cu intermitențe.

II. Constanța în lucrările și memoriile Aidei Vrioni.

Aida Vrioni a scris foarte frumoase pagini despre mai multe localități pe care le-a vizitat și i-au creat impresii. Astfel, sunt prezentări impresionante, ample, ale așezărilor Călimănești, Sinaia, București, Constanța, Nisa (*vezi Fig. 8*), dar și mai sumare, dar sugestive, ale orașelor: Băile Herculane, Anina, Bușteni. La Arhivele Naționale s-au păstrat și unele fotografii din aceste călătorii ale Aidei Vrioni, în diverse localități din țară și din lume.



Fig. 8. Aida și Ștefan Vrioni la Nisa, în 1931

(Sursa: ANR, Colecția Documente Fotografice, BU-FD-01073-1-07732-21)

Dintr-o scrisoare a Aidei, deducem că era în Constanța în august 1917, când a notat impresii despre Marea Neagră: „Constanța, 7 august 1917, în fața mării... Din nou nu mai este lume. Flori etajate și jos, marea. Are valuri acum și și-a acoperit fața cu un ușor voal albastru-străveziu. Și iar aş vrea să fiu pe unul din acele vapoare cosmopolite, să nu cunosc pe nimeni, să nu mă cunoască nimeni decât unul. Și acel unu, să fie frumos, tânăr, bogat și să mă iubească mult. Să nu-l cunosc decât pe el și să nu mă cunoască decât pe mine. Și aş mai vrea ceva. Ceva fără de care nimic nu e cu putință.”¹⁸

¹⁸ ANR, SANIC, Fond Vrioni, dosar 45, f. 2 verso, manuscris.

Aida Vrioni a făcut o excursie la Constanța și între 24 septembrie-3 octombrie 1919, despre care a scris într-o scrisoare: „... Pare că ignorezi cu desăvârșire voiajul meu la Constanța, unde am stat 10 zile. Ce păcat! Este cea mai frumoasă parte a vilegiaturii mele și peste care nu se poate trece așa de ușor. Am trăit ca într-un vis ce n-aș mai fi dorit să ia sfârșit! Am avut zile minunate (vorba d-lui Drăgănescu¹⁹) și seri cu lună de o frumusețe fără seamăn. Orice expresie, orice termen de comparație e prea slab pentru a descrie splendoarea acelor seri de o frumusețe ireală, după cum nimic nu ar putea spune încântarea ce simțea sufletul meu, uimit de a putea suporta atât prisos de frumusețe.”²⁰. Și, desigur, a descris din nou frumusețea Mării Negre: „Cum să nu-ți cadă dragă frumoasa cochetă, care aici își întindea lenea voluptuoasă spre maluri într-o cadență ușoară, aici se arunca răzvrătită, vrând să sfarme lanțurile ce o țin ferecată, și să stăpânească lumea. Dorință zadarnică!... Nimic mai frumos ca marea!”²¹

Călătoriile Aidei la Marea Neagră au continuat și în anii '30, arhivele păstrând amintirile Aidei din 12 august 1933: „Gânduri marine. Am poposit cu un imens bagaj, de gânduri triste, regrete, înfrângerii, amintiri și un melancolic sfârșit de tinerețe la mare; acest sanatoriu al sufletelor bolnave și neliniștite. Sunt primită ca o veche cunoștință, mi se arată camera și abia intrată, încui ușa și las toată lumea dincolo de ea. Alerg la ușa deschisă, de un colorit minunat – senin de cer și albastru de apă sus pe terasă și-mi închin bucuria în fața prietenei de totdeauna. N-am cunoscut o altă prietenie mai credincioasă ca a mării. Am deci de ce s-o iubesc și s-o stimez. Arunc deasupra valurilor toate vechiturile aduse – devenite inutile aici, unde tac toate tristețile – și-mi opresc numai lucrurile dictate de ordinea publică ca necesare învelișului meu trupesc. Nu vreau să vin în conflict cu această parvenită cu aere de cucoană. Sunt obosită și n-am chef de harță...”²²

Contactele Aidei cu Constanța au avut motivații diverse, de reținut și adresa din 8 martie 1935 a „Comitetului de acțiune pentru ridicarea unei statui Reginei Poete Carmen Sylva”, care îi cerea să țină o conferință despre Regina Elisabeta²³. Tot despre frumusețea mării, asociată însă cu necazuri și tristețe, a scris Aida în „Jurnal de țarm. Ușile de comunicație” un fragment memorialistic care va fi integrat în culegerea de documente „Din scrierile uitate ale Aidei Vrioni”²⁴, volumul I. „Încă o zi trecută din puținele ce au mai rămas agățate de calendarul vieții mele. O urmăresc cu tristețe cum se duce. Îmi îndrept spre mare privirile

¹⁹ Un medic din București al Aidei Vrioni.

²⁰ ANR, SANIC, Fond Vrioni, dosar 43, f. 61, manuscris.

²¹ *Ibidem*, dosar 43, f. 62, manuscris.

²² *Ibidem*, dosar 45, f. 5 verso-6, manuscris.

²³ *Ibidem*, dosar 7, f. 1, manuscris.

²⁴ Lucrarea urmează să o finalizez și să fie publicată anul viitor.

stinse. Amurgul s-a lăsat pe ape învinețindu-le transparența și înfășurându-le în umbrele lui reci. Ca să se răsbune, marea a început să murmure, trimițând spre mal salbe de mărgăritar. Noaptea aleargă să le prindă și, cu degetele înnegurate, le anină pe calea fără de sfârșit a cerului, în stele de lumină.”²⁵ La Arhivele Naționale s-au păstrat și câteva fotografii cu Aida Vrioni la Constanța, de exemplu, o poză cu ea și Ștefan Vrioni pe plajă, în vara anului 1937 (vezi Fig. 9 și Fig. 2 din 1938).



Fig. 9. Aida Vrioni pe plajă la Constanța, în 1937
(Sursa: ANR, Colecția Documente Fotografice, BU-FD-01073-1-07732-11)

III.Despre începuturile comunismului românesc în memoriile Aidei Vrioni.

La 30 decembrie 1947, Regele Mihai a fost silit să abdice și s-a proclamat statul totalitar, Republica Populară Română, ceea ce a fost rezultatul unui dictat al noii puteri comuniste, nu o dorință liberă a poporului român²⁶. Din 1948, în România aflată sub controlul U.R.S.S., s-a produs treptat sovietizarea totală, prin

²⁵ *Ibidem*, dosar 32, f. 9, manuscris.

²⁶ Mihai Bărbulescu, Denis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*, Editura Corint, București, 2002, p. 393.

impunerea unei sistem politic dictatorial, condus de nomenclatură și un lider suprem, naționalizarea principalelor întreprinderi industriale, miniere, bancare, planificarea economiei, industrializarea forțată, colectivizarea agriculturii, reorganizarea învățământului după model sovietic, persecutarea minorităților etnice, religioase, culturale²⁷. În anii '50, anii stalinismului cultural total, numeroși oameni de carte au fost exterminați, orientarea tradițională spre Occident a fost înlocuită de una nouă, forțată, spre Răsărit, cercetarea și învățământul au fost transformate și permanent controlate²⁸.

Despre această nouă istorie și momente din viața personală aflăm și din memoriile unor scriitori reprezentativi pentru diferite etape ale epocii comuniste, printre care Maria Banuș (*Însemnările mele*), Eugen Barbu (*Jurnal*), Mircea Horia Simionescu (*Rătăcirile unui caligraf*, memorialistică în dialog), Radu Petrescu (*Jurnal. Ediție integrală*), Ion Ianoși (*Internaționala mea. Cronica unei vieți*), Radu Cosașu (*Supraviețuirile 3. Logica*), Eugen Simion (*Timpul trăirii, timpul mărturisirii – Jurnal parizian*), Adrian Marino (*Viața unui om singur*), Annie Bentoiu (*Timpul ce ni s-a dat*) ș.a.

La Arhivele Naționale se păstrează mai multe scrieri cu memorii ale Aidei Vrioni: *Însemnări zilnice din vremea ocupației (1919-1921)*, *Însemnări (1924, 1927, 1930, 1933)* *Jurnal de țarm. Ușile de comunicație, 21 mai 1934 seara după înapoierie de la familia Eugen Ionescu (Caracal)*, *Jurnal zilnic 1933-1935*, și cinci caiete scrise în perioadele: iulie 1949 – iulie 1950, 23 martie 1951 – 30 aprilie 1951 - 21 octombrie 1951, 22 octombrie 1951 – 29 februarie 1952, 1 martie 1952 – 6 octombrie 1952 și 7 octombrie 1952 – 25 iunie 1953. Toate aceste lucrări sunt manuscrise, multe șterse, greu lizibile, dar deosebit de personale, complexe, umaniste. Aceste scrieri sunt variate ca dimensiuni, de la 2-3 pagini, până la câteva sute, ultimele patru caiete cu memorii din perioada anilor 1950-1953, anii de început și de geneză ai regimului comunist în România.

Cercetând documentele, nu am descoperit mărturii privind convingerile politice ale Aidei Vrioni, dar spicuind din anumite dosare putem deduce o aplecare spre stânga, o opinie favorabilă idealurilor afirmate de ideologia comunistă. Dar putem interpreta acțiunile Aidei Vrioni și ca o reacție de apărare, de protecție față de noua putere, pe care aparent o aprobă, dar numai pentru a nu

²⁷ Vezi *Istoria comunismului din România. Documente privind perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej (1945-1965)*, Mihnea Berindei, Dorin Dobrinu, Armand Goșu (editori), București, Ed. Humanitas, 2009; Nicoleta Ionescu – Gură, *Stalinizarea României. Republica Populară Română 1948 – 1950: transformări instituționale*, Ed. Bic All, București, 2005; Dennis Deletant, *Teroarea comunistă în România: Gheorghiu-Dej și statul polițienesc, 1948-1965*, Editura Polirom, Iași, 2001.

²⁸ Vlad Georgescu, *Istoria Românilor de la origini până în zilele noastre*, Editura Humanitas, București, 1992, p. 264.

se expune, ca opozantă. Oricum, regăsim mereu o critică sau un comentariu personal, la adresa fiecărei decizii sociale sau culturale dictatoriale ale noii autorități comuniste. De exemplu, în jurnalul Aidei Vrioni se află și o prezentare „politicoasă” a dictatorului comunist, Gheorghe Gheorghiu-Dej: Joi 8 noiembrie. Astăzi, Gheorghiu-Dej, conducătorul partidului muncitoresc român a împlinit 50 de ani. Pentru acest eveniment însemnat s-a decretat zi de repaos general. Din 50 de ani, omul a trăit numai 39 de ani, 11 ani a fost închis. Groaznic lucru trebuie să fie, să te priveze careva de libertate, fără să fi comis o crimă sau o nelegiuire! Ce meschin abuz de putere!²⁹

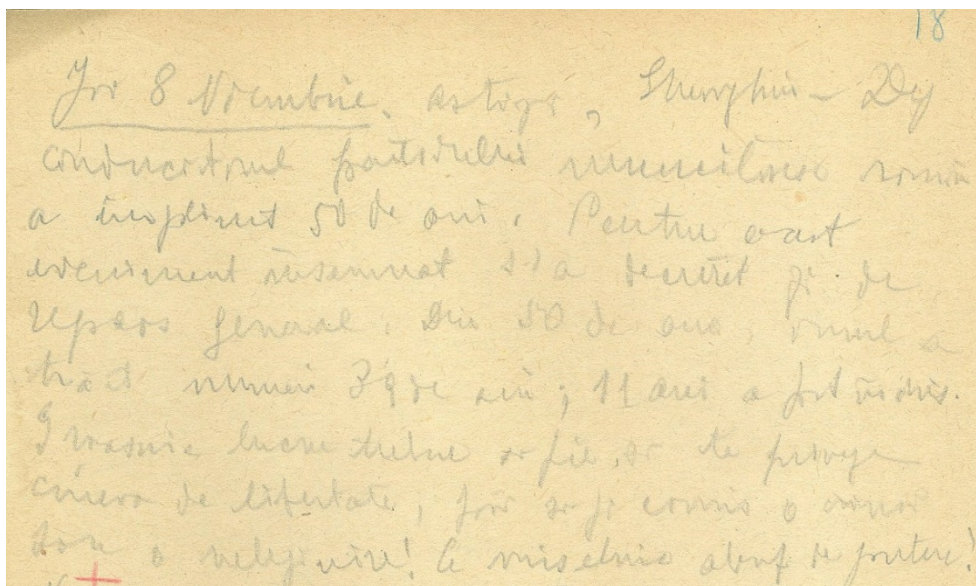


Fig. 10. Gheorghe Gheorghiu-Dej în memoriile Aidei Vrioni.
(Sursa: ANR, SANIC, Fond Vrioni, dosar 56, f. 9 verso)

De asemenea, Aida a scris foarte patetic, dar și cu critică religioasă, despre moartea lui I. V. Stalin, în ziua de 5 martie 1953: „Vineri, 6 martie. ...Azi am auzit o veste care m-a consternat: marele prieten al românilor, generalul Stalin, a avut un atac de congestie cerebrală, care i-a paralizat partea dreaptă a corpului și graiul. Mare emoție în țările de democrație populară. Sărmanul de el! Boala și moartea nu cruță pe nimeni... Sâmbătă, 7 martie. ...Lumea tristă. Trag clopotele pentru moartea marelui binefăcător al omenirii. Cum rămâne cu inexistența lui Dumnezeu?”³⁰

²⁹ ANR, SANIC, Fond Vrioni Aida, dosar 56, f. 9 verso, manuscris.

³⁰ *Ibidem*, dosar 58, f. 86 față, verso, manuscris.

Aida Vrioni a avut probabil iluziile sale în privința sistemului comunist, pe care însă i le-a năruit viața cotidiană. Astfel, la 26 ianuarie 1952, scria: „A fost frumos comunismul în teorie. În practică, este mizerie și istovire. Păcat! Toată viața am purtat un ideal în suflet și când am crezut că l-am ajuns, mi l-au zdrobit greșiiți interpreți! Teoria nu este practică.”³¹

În statul comunist R. P. Română, una din instituțiile puterii era Securitatea, înființată oficial prin decretul nr. 221 din 28 august 1948 al Prezidiului Marii Adunări Naționale a R.P. Române. Inițial a purtat numele de Direcția Generală a Securității Poporului (DGSP). Conducerea superioară a Securității era alcătuită în totalitate de agenți ai serviciilor de securitate sovietice³². Instituția funcționa într-o clădire aflată chiar în fața casei Aidei Vrioni, din B-dul Dacia. Despre simbolistica acestei instituții, evidențiată chiar prin clădirea în care se stabilise, scria în memoriile sale Aida, care din cauza bolilor și vârstei, era deseori imobilizată în casă. Ea nota la 16-17 ianuarie 1953: „...am scăpat de o vecinătate oficială și dezagreabilă. În timpul bolii mele, s-a mutat din blocul de alături, Securitatea, în blocul Wilson și aici au fost aduși locuitorii aceluia bloc, printre care și confratele meu, I. M. S.³³ Acum natura blocului dinspre curtea și casa noastră are o altă înfățișare: mai caldă, mai intimă, mai umanizată. Nu așa de rece și de oficioasă cum era înainte. Prin fața ferestrelor impersonale, nu mai trec capete severe și importante, înțepenite pe busturi în uniformă, ci oameni nefalsificați, care se mișcă și trăiesc ca noi toți, oameni neuniformizați.”³⁴

În caietele de memorii din anii 1949-1953, Aida Vrioni a notat diverse informații privind personalitățile epocii, politicieni, funcționari, scriitori, preoți, medici, artiști, de care auzise sau cu care a intrat în contact, precum: Ion Marin Sadoveanu, Mihai Beniuc³⁵, ÎPS Nifon Craioveanu³⁶, fostul mitropolit al Olteniei, doctorița Ana Aslan³⁷, Lucia Sturdza Bulandra³⁸ ș.a. Despre scriitorul Mihail

³¹ *Ibidem*, dosar 56, f. 61, manuscris.

³² Mihai Bărbulescu, Denis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *op.cit.*, p. 398.

³³ Ion Marin Sadoveanu (pseudonim literar al lui Iancu-Leonte Marinescu, 1893-1964) prozator, poet, dramaturg, fost director al Teatrului Național din București. Stătea în blocul de lângă casa Aidei..., în ANR, SANIC, Fond Vrioni, dosar 58, f. 60 verso.

³⁴ ANR, SANIC, Fond Vrioni Aida, dosar 58, f. 61 față, verso.

³⁵ Aida Vrioni a trimis o piesă de teatru și scrisoare lui Mihai Beniuc, poet comunist, lider al Uniunii Scriitorilor, în ANR, SANIC, dosar 56, f. 39 verso, manuscris.

³⁶ Mitropolitul a făcut mai multe vizite Aidei, vezi în ANR, SANIC, Fond Vrioni Aida, dosar 57, f. 22, manuscris.

³⁷ Doctorița Ana Aslan lucra la Spitalul Cantacuzino, l-a tratat și l-a vindecat pe Ștefan Vrioni, a fost în vizită la Aida și i-a dat sfaturi medicale, în ANR, SANIC, Fond Vrioni Aida, dosar 58, f. 136 verso, manuscris.

Sadoveanu, președintele „Uniunii Scriitorilor Români”, participant la o excursie a scriitorilor în Deltă, Aida a scris cu tristețe la 5 mai 1951: „Înainte de dejun a venit și dr. Monda³⁹. M-am bucurat văzându-l. Îmi poartă atât interes, că parcă mi-ar fi frate. Mi-a spus să-mi fac iar analiza ureii și hemograma. La 14 [mai] plec în excursie în Deltă, cu Sadoveanu și 58 de scriitori. 60 în total. Ferice de ei! Cu vaporul pe Dunăre, în luna mai! Cum m-ași duce și eu! Mare pedeapsă mi-a dat Dumnezeu!”⁴⁰

Măsurile promovate de autoritățile comuniste au avut consecințe negative și greu de suportat de cetățeni, chiar de la început, în condițiile scăderii veniturilor, a salariilor și pensiilor, criza monetară după stabilizarea și noua reforma monetară din 28 ianuarie 1952, foamete și lipsa alimentelor, frigul și rațiile de lemne reduse: „Ni s-a raționat lumina electrică. S-au dat cote imposibil de respectat. S-a revenit asupra măsurii trecute. Poți consuma cât vrei, dar s-a scumpit kilowatul la 30 de lei. Deci reducere forțată de consum electric. Cine va putea plăti mii de lei pe lună numai pentru lumina electrică, când majoritatea lefurilor variază între 3 și 5000 de lei! Poate numai cei care au sute de mii de lei lefuri pe lună. S-a raționat gazul (petrolul): 8 litri pe lună! Oameni nevoiași care se încălzesc și gătesc la lămpi de gaz sunt consternați. Chiar și această cotă se dă numai celor care posedă carte de lemne; cei care n-au dreptul la lemne, n-au nici dreptul la gaz! S-a revenit în parte și asupra acestei măsuri: se menține cota lunară cu 10 lei litru și se vinde la liber cu 16 lei litru. Ce să facă și bietul Stat! Are nevoie de mulți bani pentru această vastă organizație socială și trebuie din când în când să imite pe speculanți, deși n-ar vrea s-o facă. O face desigur cu strângere de inimă. Nici sare de bucătărie nu se găsește. Se vede că au secăt salinele. Se găsește doar în cutii, din acelea mai scumpe.”⁴¹

Iar pentru a cumpăra produse alimentare comune, în condițiile în care toate acestea de regulă lipseau, s-au format cozi interminabile, care au devenit un obicei cotidian în București: „Doamne! S-or termina vreodată turmele de oi – oameni de

³⁸ Lucia Sturdza Bulandra (1873-1961), renumită actriță, din 1947 directoarea Teatrului Municipal din București (azi Teatrul Bulandra). Aida scria la 21 decembrie 1951 că actrița a fost la Lucia Demetrius și a căzut pe scara blocului, în ANR, SANIC, Fond Vrioni Aida, dosar 56, f. 36 verso, manuscris.

³⁹ Romancierul Virgiliu Monda (Ioan Lăcustă, „1951-1953. Aida Vrioni, martor al tristeților românești”, în „Caiete critice”, nr. 6-7, 2007, p. 55 și în „Magazin istoric”, an XXXIV, nr. 5, mai 2001, p. 55)

⁴⁰ ANR, SANIC, Fond Vrioni Aida, dosar 55, f. 41 verso, 42.

⁴¹ *Ibidem*, dosar 56, f. 18, manuscris.

pe la ușile prăvăliilor? Ce spectacol înapoiat și degradant! În ce stare ne-au adus repetatele masacre omenești!”⁴²

Nivelul de viață era însă în scădere continuă și mulți oameni, pentru a supraviețui, erau obligați să-și vândă bunurile. Această politică a fost aplicată și de familia Vrioni, iar Aida își amintea cu durere de vinderea mobilei, a radioului și hainelor sale elegante: „N-avem bani. Nu mi s-a dat nici un acot din mizerabila aia de pensie. Cu ce-or fi vrând puternicii zilei să se hrănească milioanele de oameni ai acestei țări? Nu toți sunt funcționari și muncitori. Ce să facă restul? Aceasta este generoasa ideologie la care m-am închinat o viață întreagă? Denaturată punere în practică!”⁴³

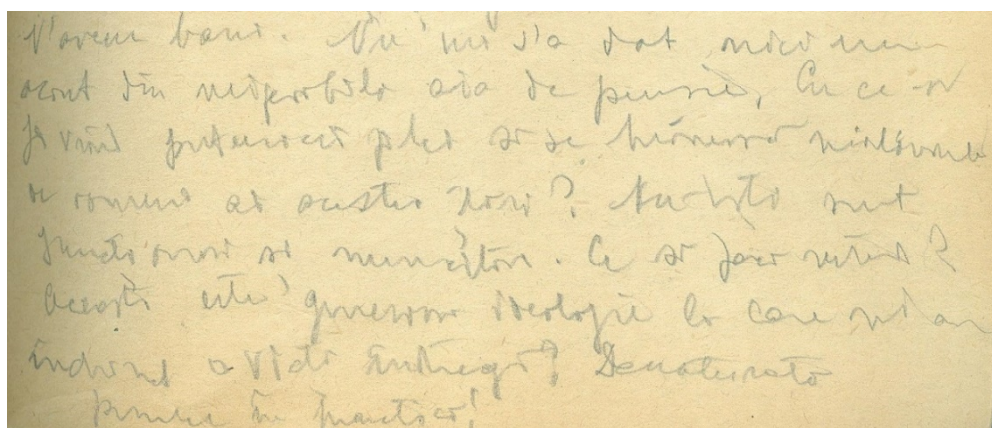


Fig. 11. Fragment din memoriile Aidei Vrioni. (ANR, SANIC, fond Vrioni, dosar 56, f. 67)

Sau în altă ocazie nota: „Noii posesori ai bibliotecii noastre au telefonat când pot veni să ridice mobilele. Tăticu’, care este cu grija casei și care știe că avem atâta nevoie de bani, le-a spus că pot să vină vineri. M-am agățat de un fir de pai și l-am rugat să amâne până sâmbătă. Deci, numai două zile va mai sta în casa mea biroul mare cu placă de cristal, de la care am condus eu Revista scriitoarelor și scriitorilor români timp de vreo 15 ani, de când l-am cumpărat și biblioteca masivă, agreabilă, căsuța cărților și scrierilor mele în tot acest timp. [...] În al doilea rând, mi-a părut rău de Radio. E un aparat splendid. Și azi, de câte ori întorc ochii spre măsuța văduvită de el, îi întorc repede în altă parte, deoarece mă înecă plânsul”⁴⁴.

⁴² *Ibidem*, dosar 56, f. 18 verso, manuscris.

⁴³ *Ibidem*, dosar 56, f. 67, manuscris.

⁴⁴ *Ibidem*, dosar 55, f. 47 verso, f. 48, manuscris.

Scăderea nivelului de viață în R. P. Română era și mai evidentă în lunile de iarnă, când o mare parte a populației suferea de frig, în condițiile impunerii unor cote de lemne insuficiente pentru încălzirea locuinței. Aida Vrioni scrie frecvent de frigul suportat în casă și de teama perpetuă de a rămâne fără lemne, de exemplu în 1951: „Miercuri, 3 oct. – Sâmbătă, 6 oct. Frig ca început de iarnă. Tremurăm toată ziua. Îngrozitor ar fi să înceapă iarna de acum! Am muri de frig. Ce bine era înainte! Terminam lemnele, telefonam și ne aduceau în aceeași zi cantitatea, care ne trebuia. Acum se cer formalități peste formalități și cozi de îngheață inima în om, așteptând. Și până la urmă, îți aprobă o cantitate insuficientă, împărțită în tranșe și tranșa din urmă, nu ți-o mai dă niciodată. Așa a fost în ultimii ani. De ce o mai fi existând minciuna celei de-a treia tranșee? De ce nu s-o fi spunând oare adevărul? Suntem oameni mari și atât de necăjiți, că nu ne este aminte de glume sau de joacă. Mi-e groază când mă gândesc să stau în frig, așa bolnavă grav cum sunt. Și ce de timp pierdut cu formalitățile! Trăim în epoca celei mai complicate birocrății.”⁴⁵

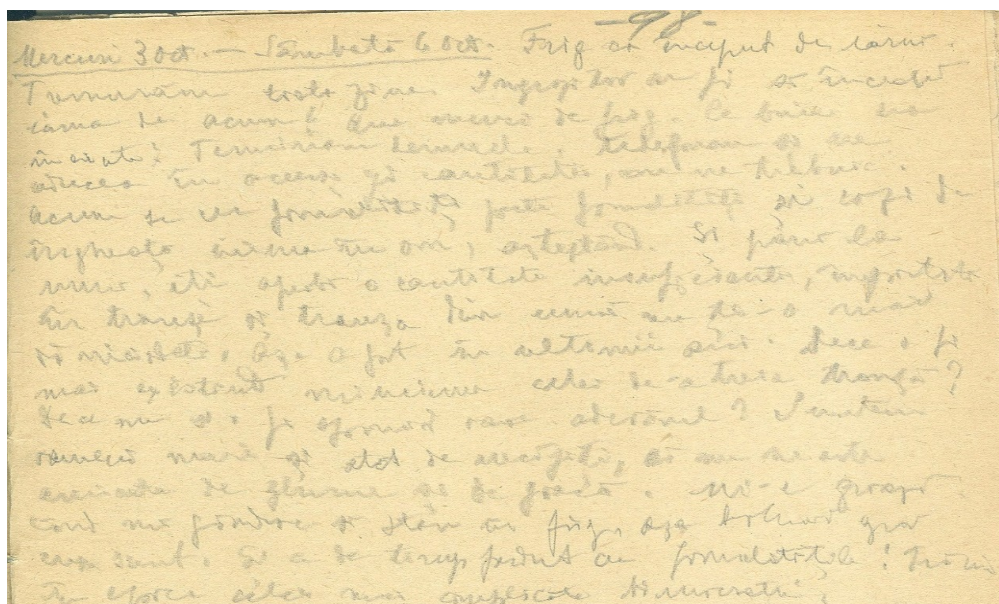


Fig. 12. Fragment din memoriile Aidei Vrioni.

(Sursa: ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 55, f. 98)

Lipsa alimentelor, chiar și posibilitatea morții de foame este un alt subiect constant în memoriile Aidei Vrioni: „Se plânge de lipsa aproape totală de

⁴⁵ Ibidem, dosar 55, f. 98, manuscris.

alimente. Ce să însemne oare această lipsă generală? Înțeleg că nu se dă carne! De ce? Nu știu! Dar nici ouă, unt, untură, mezeluri, brânză, legume? S-au isprăvit deodată toate în țara românească? Atunci ce să facem? Să murim de foame?”⁴⁶

Regimul comunist a fost restrictiv în ce privește libertatea de a ieși din țară, iar emigranții erau considerați trădători. Odată cu consolidarea dictaturii comuniste, trecerii la economia și regimul de tip sovietic, desființarea drepturilor omului, majoritatea evreilor români, atrasă tot mai mult de ideologia sionistă a autodeterminării politice și economice din Palestina, a început să emigreze în noul stat evreiesc Israel, care a luat naștere în mai 1948. Pașapoartele se eliberau mai ales bătrânilor, invalizilor și deținătorii de titluri academice, artizanii, tehnicienii și sioniștii nu aveau voie să fie printre emigranți⁴⁷.

În memoriile sale din 1951, Aida Vrioni își amintea cu durere și regret, de momentul plecării din România a unor evrei, prieteni de familie. Aceștia obținuseră de la autoritățile comuniste dreptul la libertate și puteau pleca în Palestina, iar Aida comenta cu tristețe de confiscarea acestor drepturi legitime de către autoritățile comuniste: „Joi 26 aprilie. Mi s-a povestit azi de dimineață o scenă care m-a emoționat până la lacrimi. Aseară, la ora 9, au plecat 1200 de evrei cu trenul, din Gara de Est, la Constanța, pentru ca astă-seară să ia vaporul spre Palestina. O prietenă s-a dus la gară să vadă pe două prietene ale ei (mamă și fată), care plecau. Fata și-a lăsat aici un logodnic creștin. Mama se urca în tren și fata ședea pe peron cu logodnicul. Mama era în toate stările de teamă ca nu cumva fată să lase trenul, să plece fără ea. În ultimul moment, după o despărțire sfâșietoare, s-a urcat în tren lângă mama sa, în hohote disperate de plâns. Poate, este chiar sigură că nu se vor mai vedea niciodată... Mama și fata se duc în Israel, unde sunt așteptate de soț și tată, care nu le-a văzut de câțiva ani. A venit înadins cu avionul de la Paris sau Londra, ca să le primească. Fericiți oameni! Erau mii de oameni în gară, care-și conduseseră rudele și prietenii și care, în tramvai, printre lacrimi, surâdeau spunându-și unii altora: <<Lăsați, că peste 10-12 zile, plecăm și noi >>” ... Pot pleca! Dumnezeu! ce mare fericire. Îmi dau seama acum, mai mult decât oricând, ce înseamnă libertatea individului. Să poți pleca unde vrei, când vrei. Să schimbi orizontul, să te reînnoiești, să te instruiști, să te poți mișca după voie, liber într-o țară liberă.

Niciodată nu mi-am dat seama mai bine că în momentul acesta de starea de robie și umilință în care ne aflăm. Nu mai vorbesc de mine, care sunt în pragul morții, mă gândesc însă la miile de tineri, care or trăi încătușați, străini la toate

⁴⁶ *Ibidem*, dosar 55, f. 70 verso, manuscris.

⁴⁷ Radu Ioanid, *Răscumpărarea Evreilor. Istoria acordurilor secrete dintre România și Israel*, Editura Polirom, Iași, 2005, p. 71.

comorile și frumuseți ce se găsesc dincolo de lanțurile care formează azi hotarele țării noastre! Cum va fi omul civilizat de mâine? Civilizația și progresul nu sunt niciodată regionale, ci universale. Altfel de civilizație nu e de înțeles. E un surogat.”⁴⁸

Evenimente foarte puțin cunoscute în acei ani, care erau ascunse de autoritățile comuniste, apar menționate în memoriile Aidei Vrioni, de exemplu accidentul de tren din 1951 de la Râureni: „Astă noapte a fost o ciocnire de trenuri la Râureni, între Govora și R. Vâlcea. Nu se scrie nimic, fiindcă nimic rău nu se poate întâmpla în R.P.R. Cine știe câte victime or fi! Oameni nevinovați, plecați la drum cu gândul întoarcerii, au rămas zdrobiți sub sfărâmăturile vagoanelor! Afurisită de întrecere, sau personal obosit, sau personal nepregătit?! Nu sunt patru săptămâni de când a fost iar un groaznic accident pe cale ferată, spre Timișoara. De ce nu se i-au măsuri?”⁴⁹

Culte religioase au fost prigonite, Biserica Greco-Catolică a fost suprimată în 1948⁵⁰, iar cea Romano-Catolică a fost împinsă la limita legalității. Biserica Ortodoxă, lipsită de sprijin moral și material din exterior, prin ierarhia sa de după 1948, a putut fi adusă mai ușor sub controlul puterii totalitare, dar mulți preoți au fost arestați, condamnați, întemnițați și chiar uciși. Prin legea cultelor religioase din 4 august 1948, Ministerul Cultelor avea controlul asupra cultelor religioase, alegea episcopii din rândul membrilor Partidului Comunist⁵¹. O schimbare radicală și generală, comentată frecvent și cu tristețe de Aida Vrioni în memoriile ei, a fost desființarea vechilor sărbători naționale și religioase în noul stat socialist. Sărbătorile religioase, ale tuturor sfinților creștini, foarte respectate de populație, au fost practic excluse, de asemenea cele naționale din perioada Regatului României (9, 10 mai, 1 decembrie), noile sărbători oficiale fiind evident evenimentele comuniste (23 august, 26 octombrie): „Miercuri 9 mai. Anii trecuți se sărbătorea astăzi Ziua Victoriei. Acum am renunțat de a o mai serba. De ce? Nu știu. Poate fiindcă sunt prea multe sărbători și prea multe desfășurări de mase de oameni. Păcat! Victoria e un nume așa de frumos și de înălțător!”⁵² Într-o altă zi nota: „Vineri 26 octombrie. Sft. Dumitru. Cine mai știe azi de sfinți? Ziua unui sfânt era până mai acum câțiva ani, o zi de odihnă, de reculegere. Azi e o zi de

⁴⁸ ANR, SANIC, Fond Vrioni Aida, dosar 55, f. 26, manuscris.

⁴⁹ *Ibidem*, dosar 55, f. 72 verso, manuscris.

⁵⁰ Vezi Ioan-Marius Bucur, *Din istoria Bisericii Greco-Catolice Române (1918-1953)*, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2003; Cristian Vasile, *Între Vatican și Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist*, Curtea Veche Publishing, București, 2003.

⁵¹ Mihai Bărbulescu, Denis Deletant, Keith Hitchens, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *op.cit.*, p. 397.

⁵² ANR, SANIC, Fond Vrioni Aida, dosar 55, f. 46 verso, manuscris.

muncă, ca toate celelalte. Nu se mai serbează decât sărbătorile laice: aniversările câtorva fapte care marchează evoluția socialismului în curs. Atunci se bucură poporul, dar nu se odihnește. Bucuria e dinamică, nu statică și mulțimea trebuie să și-o arate prin mers și strigăte, timp de câteva ceasuri. Dar cel puțin, știe că s-a bucurat!”⁵³

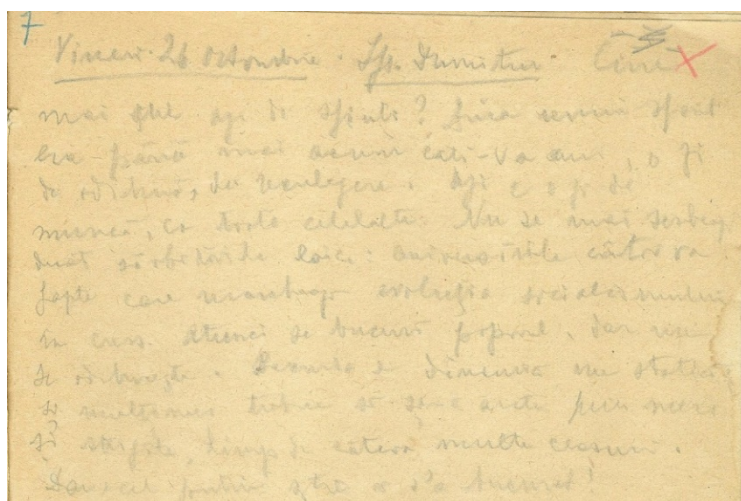


Fig. 13. Aida Vrioni despre tradiționala serbare a zilei Sf. Dumitru în noua societate comunistă. (Sursa: ANR, SANIC, fond Vrioni, dosar 56, f. 4)

În noua societate, scriitoarea și jurnalista Aida Vrioni a fost tot mai mult uitată și desconsiderată. Ea amintește totuși de faptul că noii oficiali din domeniul culturii i-au cerut să scrie o piesă de teatru, pe care ea a redactat-o foarte repede, dar care n-a avut acordul autorităților⁵⁴. Probabil din motive financiare, dar și din dorința de a-și găsi locul în noul regim, unele din piesele de teatru ale Aidei Vrioni, păstrate la Arhivele Naționale, sunt impregnate de spiritul socialist⁵⁵.

Aida Vrioni a scris bucurasă și despre implicarea ei în evenimente literare, atât de frecvente pe vremuri și foarte reduse după 1949, probabil datorită bolii ei în primul rând. Astfel, la 5 august 1951, a fost invitată să vorbească la Sfatul Popular din Călimănești (în anii 1949-1953, obișnuia să meargă la tratament anual): „Când am ajuns, președintele Sfatului Popular, mă aștepta în stradă...

⁵³ *Ibidem*, dosar 56, f. 4, manuscris.

⁵⁴ *Ibidem*, dosar 56, f. 35 verso, manuscris.

⁵⁵ Vezi piesele *Viață nouă* (1950), *Ultimul zbor* (1952), *Martirii de la Grivița* (1952), păstrate la Arhivele Naționale ale României.

Am citit recenzia asupra cărții lui Polevoi⁵⁶: „Povestea unui om adevărat”, am continuat citind versuri din Maiakovski⁵⁷ și Maria Banuș⁵⁸ și am încheiat ședința cu finalul actului meu: „Ultimul zbor”, care a avut un extraordinar succes. Tot timpul am fost viu aplaudată și urmărită cu multă atenție în cea mai mare liniște. Un public extrem de cuviincios, deși pestriț. Am avut o zi bună, cum de mult n-am mai avut. Mă regăseam în elementul meu. Felicitată, adulată, aplaudată, ca în trecut! Simțeam că trăiesc. Am primit splendizi boboci de trandafiri roșii.”⁵⁹

Multe din memoriile Aidei Vrioni se referă la viața și vizitele rudelor sale, mai ales ale fiicei și nepoatei sale, Viorica și Catinca, ale fiului și norei, Florinel și Florica, ale nepoatei sale, Valeria, ale fratelui său, Dumitru. Foarte multe amintiri ale Aidei Vrioni se referă la prietenele ei – Lucia Demetrius⁶⁰ și mama ei, Crina Antigona, Margareta Miller Verghy, numită Tante Margot în memoriile Aidei, Adela dr. Drăgănescu ș.a. – care o vizitau des, organizau petreceri, dar și sufereau de complexe restricții ale noului regim.

Multe din paginile jurnalelor Aidei Vrioni sunt descrieri ale zilelor ei obișnuite, în care constatările erau numai despre vreme, hrană și probleme medicale. De exemplu, zilele de 3 și 4 noiembrie 1951: „Sâmbătă, 3 noiembrie – duminică, 4 noiembrie. Zile goale, neinteresante. Același program! Deșteptarea între 7½-8. Îmbăiatul în baia înghețată. Cea mai grea parte a zilei! Pe urmă cafeaua, toaleta mea simplificată la extrem, puțin merg în cameră, în raport cu puterile mele. Masa în hol, într-un frig grozav. Siesta. Scularea între 4½[16] -5[17]. Apoi întunec. Aprindem lumina. Un singur bec și acela mic. Ne prăpădim ochii. Dar trebuie să facem economii. Nu s-a raționat și lumina electrică. Așa se construiește socialismul: cu sacrificii...”⁶¹

În jurnalele ei, Aida a făcut multe descrieri dureroase ale evoluției bolii ei: „De altfel, de câteva luni, am impresia ciudată că nu mă mai simt, că m-am pierdut, că nu mă mai recunosc, ziua de 25 octombrie 1950 a tăiat brusc firul vieții

⁵⁶ Boris Polevoi (1908-1981) a fost un scriitor sovietic, jurnalist și corespondent de război. Este autorul romanului *Povestea unui om adevărat*, care tratează aspecte din viața unui pilot sovietic de vânătoare.

⁵⁷ Vladimir Vladimirovici Maiakovski (1893-1930) a fost un poet și dramaturg rus.

⁵⁸ Maria Banuș (1910-1999) a fost poetă, traducătoare și eseistă română, de origine evreiască.

⁵⁹ ANR, SANIC, Fond Vrioni Aida, dosar 55, f. 84 verso, manuscris.

⁶⁰ Lucia Demetrius (1910-1992) a fost o prozatoare, poetă, traducătoare și autoare dramatică română. A fost fiica scriitorului Vasile Demetrius (coleg de clasă la liceul Sfântul Sava cu Gala Galaction, care l-a convins să-și schimbe numele din *Dumitrescu* în *Demetrius*) și a Antigonei (născută Rabinovici), deseori amintită de Aida Vrioni în memoriile sale. A luat parte la ședințele cenaclului *Sburătorul*, condus de Eugen Lovinescu. A fost favorita criticului, de care a fost legată chiar printr-o relație amoroasă.

⁶¹ ANR, SANIC, Fond Vrioni Aida, dosar 56, f. 8 față, verso, manuscris.

mele și m-a lăsat dincolo de ea. Ceea ce duc eu acum nu este nici existență, nici non-existență. Este o pomană pe care mi-o acordă mila cerească și care în fiecare zi aștept să se termine.”⁶² Într-un alt pasaj nota: „Azi este ultima zi când mai pot zice: <<azi un an eram încă sănătoasă>>. Măine se împlinește un an de când am căzut la pat. 25 octombrie! Blestemată dată! Mi-e frică de ea!... Și ce zi frumoasă era acea zi de toamnă a anului 1950! Zărilor zâmbeau nostalgic în lumina aurie a soarelui minunatelor noastre toamne românești. << Vivre en beauté, mourir en beauté>>”.⁶³ Iar în finalul jurnalului său, Aida Vrioni scria: „Aici închei acest jurnal și mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a ajutat să-l termin!”⁶⁴

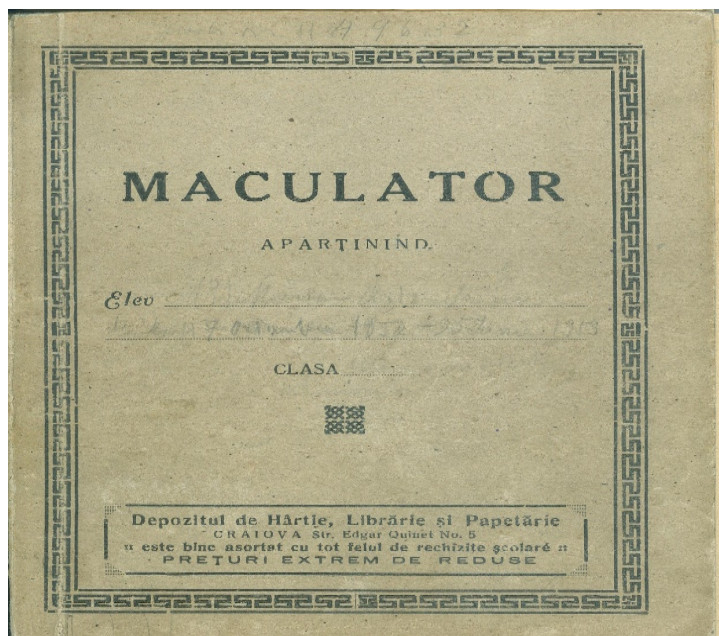


Fig. 14. Coperta ultimului caiet de memorii al Aidei Vrioni.
(Sursa: ANR, SANIC, Fond Vrioni, dosar 58, f. 1, manuscris)

Concluzii

Memoriile Aidei Vrioni din anii 1949-1953 ne transmit informații reale despre viața cotidiană în anii de început ai regimului comunist în România, despre problemele economice, sociale, culturale și medicale ale cetățeanului român. Sunt lecții vii, mărturii din viața Aidei Vrioni, cu numeroase observații, comentarii, plângeri privind diverse situații dificile ale traiului zilnic. Multe pagini ale

⁶² *Ibidem*, dosar 55, f. 77 verso, manuscris.

⁶³ *Ibidem*, dosar 56, f. 2 verso, manuscris.

⁶⁴ *Ibidem*, dosar 56, f. 80 verso, manuscris.

jurnalelor Aidei Vrioni din anii 1949-1953 sunt destul de anoste și plicticoase pentru cititor, din punct de vedere evenimentțial, însă deseori sunt scrieri deosebit de literare, cu expresii poetice, profunde, sentimentale.

Din aceste amintiri aflăm care era imaginea unor personalități politice, culturale, medicale, religioase în ochii unei femei culte, creative, aflată acum în vârstă și bolnavă, care au fost consecințele negative din punct de vedere economic și social al noilor măsuri comuniste, schimbările radicale produse în viața cotidiană (frigul și lipsa alimentelor, cozile de la magazine, noi sărbători), evenimente provocate de noile autorități (emigrarea evreilor) ș.a.

O imagine de ansamblu a vieții Aidei Vrioni, o putem regăsi tot într-un caiet de memorii: „O altă viață am avut până am venit la București în 1904, alta de la 1904-1919, când am îngropat-o și pe ea împreună cu mulți prieteni de-ai noștri, alta de la 1919 până la 1944, pe care am îngropat-o la fel, și alta de la 1944 până astăzi. Aceasta, cea mai tristă, cea mai mizerabilă, cea mai grea, o voi îngropa-o curând, o dată cu mine. Am trăit destul, ca din aproape toți cu care am trăit în viețile mele anterioare, să nu mai fie decât umbre. Părinți, rude, prieteni, cunoștințe, au pierit aproape cu toții. Această ultimă viață a mea, o voi închide eu. Aș fi vrut-o mai frumoasă: « finir en beauté ». Dar cine poate să-și aleagă viața și moartea?”⁶⁵

Documentele fondului Vrioni, păstrate la Arhivele Naționale, sunt dovezi care trebuie salvate și valorificate, ale valorii și unicității jurnalistei și scriitoarei feministe Aida Vrioni.

THE AIDA VRIONI' S MEMOIRS – AN IMAGE OF THE ROMANIAN COMMUNISM GENESIS (1949-1953)

Abstract : Aida Vrioni(1880-1954), with the maid name Maria Mateescu, Aida being a pseudonym, and Vrioni Ștefan her husband's name, was a the first professional journalist in Romania. Since she was 15 years old, she started to write novels and sketches. Together with her brother Dumitru Mateescu she printed at Ploiești, the the town journal „Aurora”.

⁶⁵ *Ibidem*, f. 14, manuscris.

In 1904 the journalist Constantin Mille brought her to Bucharest and offered the job of undetermined contract as editor to the newspaper „Adevărul”. She became the first woman journalist in Romania. For two years she had an intense professional activity in journalism at „Adevărul”, „Dimineața”, „Țara”, etc.

Beginning of 1907 she was implied in her family’s life and she kept far away from the cultural life, but in 1923 she came back as journalist to the previous newspapers, where she used to collaborate. On February 19th, she founded, together with Adela Xenopol the Society of Romanian Women Writers, and one year later, the „Journal of Romanian Women Writers”, and the „Journal of Romanian Writers” in 1929, that she edited until the end of its publishing.

Aida Vrioni wrote her memoirs in 1919-1921, 1924, 1927, 1930, 1933-1935, 1949-1953 in few daily journals, letters, addresses that are preserved at National Archives of Romania. In her memoirs, from 1921, she described the holiday in Constanța. In five personal journals Aida Vrioni noted memories of 1945-1953 and presented the communist society (the cold in houses and restrictions of wood, the hungry and missing of basic food, the small pensions, and selling the personal things, of housecloths) and contemporary events (gas and electric restrictions, monetary reform, the leaving of Jews to Palestina, the organization of communist celebrations, and abandoning the Orthodox celebrations), some personalities (as Gh. Gheorghiu-Dej, Ion Marin Sadoveanu, Lucia Demetrius, Lucia Sturdza Bulandra), the travels, the medical treatment and daily life at Călimănești spa, family relations.

Keywords: journalist, writer, memoirs, communism, hungry.